

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В. о. декан факультету
геології, географії, рекреації і туризму
Катерина КРАВЧЕНКО

_____ 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
РЕГІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ

рівень вищої освіти	<u>бакалавр</u>
галузь знань	<u>10 Природничі науки</u>
спеціальність	<u>106. Географія</u>
освітня програма	<u>«Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»</u>
вид дисципліни	<u>за вибором</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«27» серпня 2025 року, протокол № 12

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Людмила НЕМЕЦЬ, д. геогр. н., професор, професор кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Євгенія ТЕЛЕБЕНЄВА, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Протокол № 11 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

« ____ » _____ 2025 р.

_____

(підпис)

Людмила НЕМЕЦЬ

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми

_____

(підпис)

Катерина КРАВЧЕНКО

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 7 від «27» серпня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії

« ____ » _____ 2025 р.

_____

(підпис)

Юлія ПРАСУЛ

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Регіональні проблеми стійкого розвитку» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 106 Географія, ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є важливе світоглядне значення в системі освіти для забезпечення переходу суспільства на модель стійкого розвитку, підготовки майбутніх спеціалістів. Цей курс, з одного боку завершує психолого-педагогічну підготовку студентів, а з іншого – інтегрує знання та навички з блоку дисциплін геоекологічного та географічного напрямків на міждисциплінарній комплексній основі. Курс побудовано на особистісно-орієнтованому підході, на поєднанні комплексу знань про розвиток суспільства, економіки та навколишнього середовища.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- усвідомлення необхідності переходу сучасної цивілізації від традиційних моделей розвитку, які склалися в світі, на модель стійкого розвитку;
- розуміння ролі соціальних та еколого-географічних факторів для ефективного довгострокового економічного розвитку у тісній взаємодії з навколишнім природним середовищем;
- знання про фактори та критерії стійкого розвитку та основні напрямки його формування;
- вміння та навички аналізувати можливості соціуму з позицій соціальної географії для переходу до стійкого розвитку.

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Кількість годин – 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни
За вибором
денна форма навчання
Рік підготовки:
4-й
Семестр
8-й
Лекції
20 год.
Практичні
20 год. / 14 год.*
Лабораторні
-
Самостійна робота
50 год. / 56 год.*

Індивідуальні завдання

не передбачено
----

* у разі формування малочисельних груп обсяг аудиторного навчального навантаження, відведеного на вивчення навчальної дисципліни, зменшується відповідно до Положення про планування й звітування науково-педагогічних працівників Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

- *формування загальних та фахових компетентностей*: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу інформації; генерувати нові ідеї (креативність); використовувати інформаційні та комунікаційні технології; здатність використовувати професійні знання з фізичної та соціально- економічної географії у процесі комплексного вивчення територій; здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів; здатність розробляти та сприяти впровадженню регіональних програм сталого розвитку територій, здійснювати геопланування територій різного ієрархічного рівня; здатність здійснювати фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, процесів глобалізації, регіоналізації та урбанізації у світі, проводити їхню геоecологічну й суцільно-географічну експертизу та моніторинг; здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, геопланування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та екологічні наслідки управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального сталого розвитку; здатність використовувати професійні знання з фізичної та соціально-економічної географії у процесі комплексного вивчення територій; здатність планувати, проводити та публічно презентувати результати наукових досліджень, забезпечити зрозуміле донесення власних знань, висновків та аргументацій до фахівців і нефахівців.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

Програмні результати навчання: здатність брати участь у розробленні програм і стратегій стійкого регіонального розвитку, плануванні територій різного ієрархічного рівня з урахуванням соціально-економічних, екологічних і просторових чинників сталості; здатність здійснювати фахову оцінку програм, стратегій і планів стійкого розвитку регіонів, проводити їхню соціально-економічну та геоecологічну експертизу, а також моніторинг реалізації на основі індикаторів стійкого розвитку; здатність оцінювати ризики та прогнозувати соціально-економічні й геоecологічні наслідки управлінських рішень у контексті забезпечення стійкого розвитку регіонів, природокористування, урбанізаційних процесів, рекреації та туризму; здатність аналізувати та оцінювати потенціал регіонів і територій щодо забезпечення їхнього стійкого розвитку, раціонального використання природних ресурсів та формування конкурентоспроможної економіки.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

студенти повинні знати:

- етапи історичної взаємодії суспільства та природи;
- основні закономірності розвитку сучасної глобальної соціально-геоекологічної кризи; умови стійкості біосфери;
- особливості сучасного антропогенного впливу на соціогеосистеми;
- сутність концепції стійкого розвитку, методи, засоби;
- умови реалізації стратегії стійкого розвитку, роль Римського клубу у формуванні нового менталітету соціуму, історію виникнення концепції стійкого розвитку, сучасне розуміння проблем переходу до стійкого розвитку;
- групи індикаторів стійкого розвитку, соціально – географічні основи розробки індикаторів стійкого розвитку, основні роботи по концепції стійкого розвитку в Україні, роль менталітету соціуму у його ставленні до природи, чинники і складові менталітету: основні соціальні, економічні та екологічні аспекти стійкого розвитку, діяльність державних і недержавних інститутів у переході до стійкого розвитку, умови формування ноосферного менталітету соціуму, антропоцентризм і природоцентризм, принципи природокористування. основні соціально – географічні проблеми України, вплив природно – географічних умов регіонів України на їх соціально – економічний розвиток, особливості формування менталітету українського соціуму, особливості переходу України на стратегію стійкого розвитку, роль освіти у забезпеченні переходу до стійкого розвитку, рівні освіти у галузі навколишнього природного середовища, їх реалізація в Україні.

студенти повинні вміти:

- пояснювати особливості сучасної соціально - геоекологічної кризи;
- розрізняти природні та соціальні складові соціогеосистем біосфери;
- складати структурні схеми розвитку біосфери;
- знаходити спільні елементи в історичному розвитку соціально - геоекологічної кризи; аналізувати стійкий розвиток з точки зору соціальної географії, пояснювати протиріччя і зміни концепції стійкого розвитку;
- обґрунтовувати індикатори стійкого розвитку з позицій соціальної географії, складати схеми формування менталітету соціуму в різних природно – географічних умовах, пояснювати окремі риси менталітету соціуму в залежності від конкретних умов його формування;
- розкривати зміст соціально – економічних і екологічних аспектів стійкого розвитку, пояснювати принципові відмінності антропоцентричного і природоцентричного підходів до природокористування; виконувати соціально – географічний аналіз регіонів України, прогнозувати різні сценарії їх переходу до стійкого розвитку, пояснювати особливості формування менталітету українського соціуму, пояснювати розвиток освіти у галузі навколишнього природного середовища.

1.8. Пререквізити: Вступ до фаху, Регіони та країни світу, Основи суспільної географії, Економічна географія, Географія населення та розселення, Регіональна економічна та соціальна географія.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Сучасна соціально-геоекологічна криза як поштовх до формування концепції стійкого розвитку. Особливості сучасної соціально- геоекологічної кризи. Глобальна криза сучасної цивілізації: екологічна криза; соціальна криза; демографічна криза. Людина та її духовність як головна причина сучасної глобальної соціально-геоекологічної кризи.

Тема 2. Діяльність міжнародних організацій з навколишнього середовища і розвитку. Міжнародні конференції і документи з навколишнього середовища і розвитку. Роль недержавних міжнародних організацій в забезпеченні переходу до стійкого розвитку.

Тема 3. Поняття «стійкий розвиток», його витоки та особливості. Витоки концепції стійкого розвитку: організація Римського клубу і його діяльність з перетворення свідомості суспільства. Діяльність Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку. Конференція в Ріо-де-Жанейро (1992). Визначення поняття «стійкий розвиток» та його дефініції. Конференція в Йоганнесбурзі (2002).

Тема 4. Глобальні цілі тисячоліття. Нове тисячоліття – нові цілі. 17 глобальних цілей сталого розвитку. Освіта для сталого розвитку.

Тема 5. Цілі, завдання, механізми реалізації концепції стійкого розвитку. Цілі та завдання стійкого розвитку. Механізми реалізації стійкого розвитку на різних ієрархічних рівнях. Менталітет соціуму як індикатор стійкого розвитку. Чинники та фактори формування менталітету соціуму.

Тема 6. Критерії якості життя як показники стійкості розвитку. Цільові орієнтири стійкого розвитку: рівень та якість життя, рівень економічного розвитку, екологічна стабільність тощо. Індикатори стійкого розвитку, рекомендовані ООН, а також розроблені в різних регіонах світу.

Тема 7. Особливості реалізації концепції стійкого розвитку у Європі та Азії. Досвід та особливості переходу до стійкого розвитку країн Європи та Азії.

Тема 8. Особливості реалізації концепції стійкого розвитку у Північній Америці. Стратегія стійкого розвитку США: концептуальні основи, міжнародне значення. Особливості державної політики Канади: основні механізми переходу її до стійкого розвитку.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Сучасна соціально-геоекологічна криза як поштовх до формування концепції стійкого розвитку.	10	2	1			7
Тема 2. Діяльність міжнародних організацій з навколишнього середовища і розвитку.	10	2	1			7
Тема 3. Поняття «стійкий розвиток», його	11	2	2			7

витоки та особливості.						
Тема 4. Глобальні цілі тисячоліття.	11	2	2			7
Тема 5. Цілі, завдання, механізми реалізації концепції стійкого розвитку.	11	2	2			7
Тема 6. Критерії якості життя як показники стійкості розвитку.	11	2	2			7
Тема 7. Особливості реалізації концепції стійкого розвитку у Європі та Азії.	13	4	2			7
Тема 8. Особливості реалізації концепції стійкого розвитку у Північній Америці.	13	4	2			7
Усього годин	90	20	14*			56*

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин ДФН
1.	Аналіз проявів соціально-геоекологічної кризи та їх роль у становленні концепції стійкого розвитку.	1
2.	Міжнародні організації у сфері екології та розвитку.	1
3.	Концепція «стійкого розвитку» та її становлення.	2
4.	Глобальні цілі розвитку тисячоліття та їх досягнення.	2
5.	Цілі та механізми реалізації концепції стійкого розвитку.	2
6.	Критерії якості життя як індикатори сталості.	2
7.	Сталий розвиток у Європі та Азії.	2
8.	Сталий розвиток у Північній Америці.	2
Разом		14*

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин ДФН
1.	- Опрацювати літературу про причини сучасних екологічних кризових явищ. - Підготувати коротке есе «Соціальні та екологічні виклики XXI ст». - Скласти таблицю глобальних та регіональних екологічних проблем.	7
2.	- Зробити огляд діяльності 2-3 міжнародних організацій (ООН, ЮНЕП, WWF). - Підготувати схему взаємодії міжнародних та національних структур у сфері охорони довкілля. - Знайти приклади міжнародних екологічних угод, у яких бере участь Україна.	7
3.	- Опрацювати текст «Наше спільне майбутнє» (доповідь Брундтланд). - Написати конспект витоків ідеї сталого розвитку (1970-1990-ті рр.). - Скласти логічну схему «Основні принципи сталого розвитку».	7

4.	- Зробити огляд 8 Цілей тисячоліття (2000-2015). - Проаналізувати, які з них були досягнуті, а які – ні (приклади країн). - Підготувати порівняльну таблицю «Цілі тисячоліття» vs «Цілі сталого розвитку 2015-2030».	7
5.	- Скласти перелік основних завдань сталого розвитку (глобальний і національний рівень). - Підготувати реферат на тему «Механізми впровадження сталого розвитку в Україні». - Зробити SWOT-аналіз можливостей і загроз для реалізації концепції у світі.	7
6.	- Розібрати поняття «якість життя» та «індекс людського розвитку (HDI)». - Обчислити HDI для обраних країн (за доступними даними). - Порівняти якість життя в країнах з високим і низьким рівнем розвитку.	7
7.	- Дослідити програму «Європа 2020» та її цілі у сфері сталого розвитку. - Підготувати огляд стратегії сталого розвитку однієї країни ЄС. - Розглянути приклади практик сталого розвитку у Японії, Китаї або Індії.	67
8.	- Підготувати порівняльний аналіз екологічної політики США та Канади. - Розглянути приклади «зеленої економіки» у Північній Америці. - Підготувати коротке есе «Сталий розвиток у США та Канаді: досвід для України».	7
Разом		56*

Примітка: При виконанні завдань необхідно використовувати рекомендовану основну і допоміжну літературу та інформаційні ресурси в Інтернеті, наведені у робочій програмі навчальної дисципліни.

6. Індивідуальне завдання (програмою не передбачено)

7. Методи навчання

- пояснювально-ілюстративні,
- репродуктивні,
- проблемного викладу,
- частково-пошукові,
- дослідницькі методи.

У разі подовження воєнного стану, пов'язаного зі збройною агресією проти України, та обумовленою цим складною безпековою ситуацією в Харківській області та місті Харків заняття проводяться дистанційно в форматі відеоконференції (платформи Zoom, Google Meet – на вибір студентів і з урахуванням обмеженості використання платформ). Консультації індивідуальні та групові відбуваються з використанням месенджерів.

8. Методи контролю

- усне опитування (індивідуальне, комбіноване, фронтальне);
- обговорення та дискусія,
- перевірка практичних робіт;
- поточний та підсумковий письмовий контроль в Moodle.

Курс «Регіональні проблеми стійкого розвитку» створений і відкритий для студентів на навчальній платформі Moodle. Всі види контролю проводяться й оцінюються на цій платформі.

Підсумкова контрольна робота проводиться в письмовій формі. У разі

проведення заліку в дистанційній формі використовується LMS платформа «Moodle» з автентифікацією здобувача у режимі відеоконференції. Використовуються технічні і програмні засоби, які дозволяють забезпечити аудіо- і відеофіксацію.

Згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, всі контрольні заходи мають проводитися з обов'язковим дотриманням студентами вимог академічної доброчесності. Якщо академічну недоброчесність виявлено при проведенні поточної або підсумкової (залікової) контрольних робіт, то оцінка за виконання роботи має бути знижена до 0 балів.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання								КР	Разом	Підсумкова робота	Сума
Практичні роботи											
ПЗ 1	ПЗ 2	ПЗ 3	ПЗ 4	ПЗ 5	ПЗ 6	ПЗ 7	ПЗ 8				
5	5	5	5	5	5	5	5	20	60	40	100

Для допуску до складання підсумкового контролю здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

ПЗ 1, ПЗ 2, ... – практичне заняття

Практичне заняття 1-8 по 5 балів:

- виконання практичної роботи – 4 бали;
- відповіді на запитання, участь у дискусії – 1 бал.

Максимальну кількість балів (4 бали) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та застосування методики дослідження, продемонстровано творчий підхід до розкриття питання, зауваження до виконаних завдань відсутні. Бали (3-2 бали) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані вчасно та повністю, містить несуттєві недоліки, знання достатні. Якщо завдання виконано частково, висновки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати (1 бал). Якщо робота не здана оцінюється у 0 балів.

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 20 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *5 бали. Підсумкова (залікова) робота – 40 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *10 балів.

Максимальну кількість балів (5 та 10 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи) здобувач отримує за умови, якщо питання розкрито повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та практики, продемонстровано творчий підхід та висловлені аргументовані власні думки. Бали (3-4 та 5-9 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи) здобувач отримує за умови, якщо питання розкрито повністю, але містить несуттєві недоліки, продемонстровані достатні знання. Якщо питання розкрито частково, думки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати 1-2 та 1-4 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи). Якщо відповідь відсутня – 0 балів.

Здобуття неформальної освіти за даною навчальною дисципліною не передбачено.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література:

1. Білорус О. Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток: (Системні маркетинг. досл.) / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко. – К.: МАУП, 2005. – 492 с.: іл. – Бібліогр.: с. 474-491.
2. Боголюбов В. М. Стратегія сталого розвитку: навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 312 с.
3. Висоцька О. Є. Освіта для сталого розвитку: метод. посіб. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2011. – 200 с.
4. Маленко Я. В., Ворошилова Н. В., Поздній Є. В. Глобалізація та екологічні проблеми: навч. посіб. Кривий Ріг: КДПУ, 2024. Ч. I. 291 с.
5. Дорогунцов С., Ральчук О. Сталий розвиток - цивілізаційний діалог природи і культури // Вісник НАН України. - 2001. - № 10. - с. 16-32.
6. Кононенко О. Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навч.-метод. посіб. – К.: Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2016. – 124 с.
7. Мельник Л. Г., Карінцева О. І. Основи стійкого розвитку. Практикум: навч. посіб. – Суми: Університетська книга, 2006. – 228 с.
8. Основи стійкого розвитку: навч. посіб. / за ред. Л. Г. Мельник. – Суми: Університетська книга, 2005. – 654 с.
9. Поліщук В. Г. Понятійно-категоріальний апарат політики стимулювання сталого розвитку регіону / В. Г. Поліщук // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 11. – С. 168 – 173.
10. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: Одеса: Астропринт, 2001, -
11. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 744 с.
12. Щокін Г. В. Концепція соціального розвитку: висновки для України: Наукове видання. – К.: МАУП, 2002. – 72 с.

Допоміжна література:

1. Алексєєнко І. В., Курас А. І., Маргулов А. Х. Глобальні проблеми міжнародних відносин та світової політики: безпековий вимір. Дніпро: ДДУВС, 2021. 164 с.
2. Герасимчук З. В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації. Монографія. - Луцьк: Надстир'я, 2001. - 528 с.

3. Дорогунцов С., Ральчук О. Сталий розвиток – цивілізаційний діалог природи і культури // Вісн. НАН України. – 2001, № 10. С. 17
4. Книш М. М., Котик Л. І. Актуальні наукові підходи до трактування глобальних проблем // Grail of Science. – 2022. – № 20. – С. 271-276.
5. Котик Л. І. До проблеми типізації глобальних проблем людства // Філософсько-психологічні аспекти духовності сталого розвитку людства: зб. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 20 квітня 2022 р.). – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2022. – С. 101-105.
6. Крисаченко В. С., Хілько М. І. Екологія. Культура. Політика: Концептуальні засади сучасного розвитку. – К.: Знання України, 2002. – 598 с.
7. Осауленко О. Г. Інформаційне забезпечення державного управління сталим розвитком. – К., 2001. 72 с.
8. Основні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту / Комітет керівників Європейської конференції Міністрів регіонального планування // Документ для Ганноверської Конференції (Ганновер, Німеччина, 7-8 вересня 2000 р.; проект: 2000 р).
9. Павленко Ю. В. Глобалізація та її протиріччя. // Наука та наукознавство. – 2000, № 3, с. 11-22.
10. Патока І. В. Міжнародна система індикаторів сталого розвитку як складова глобальних економічних вимірів. // Вісник Волинського державного університету ім. Лесі українки. - 2001. - №2 (Географічні науки (економічна і соціальна географія, країнознавство). - С. 72-76.
11. Семенюк Е. Філософські засади сталого розвитку. Навчальний посібник для магістрів та аспірантів. – Львів: Афіша, 2002. – 200 с.
12. Сонько С. П. Просторовий розвиток соціо-природних систем: шлях до нової парадигми: Монографія. – К.: Ніка-Центр, 2003. – 278 с.
13. Стратегічні напрями сталого розвитку України / НАН України: РВПС України / Б. М. Данилишин (ред.) – К.: РВПС України НАН України, 2002. – 262 с.
14. Трегобчук В. М. Концепція сталого розвитку для України. //Вісн. НАН України. – 2002, № 2, с. 31-40.
15. Україна на зламі тисячоліть: історичний екскурс, проблеми, тенденції та перспективи / Кол. Моногр. Г. В. Щокін, М. В. Попович, М. С. Кармазіна та інші; За заг. ред. Г. В. Щокіна, М. Ф. Головатого; Авт. передм. Л. М. Кравчука. – К., 2000, с.384.
16. Інформація: природа, людина, суспільство (суспільно-географічні аспекти): колективна монографія / за ред. Л. М. Немець, К. В. Мезенцева (Немець К., Немець Л., Мезенцев К., Сегіда К., Кравченко К., Телебенєва Є., Ключко Л., Кандиба Ю., Кобилін П.). – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. – 408 с.
17. Information geography & gis : textbook / K. Niemets, K. Kravchenko, P. Kobylin, I. Telebienieva. – Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2023. – 92 p. <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/18254>
18. Liudmyla Niemets, Kateryna Sehida, Anatoliy Babichev, Josep Vila Subiros, Cezar Morar, Vasile Grama, Kateryna Kravchenko & Ievgeniia Telebienieva (2024). Issues of the Military Brownfields in Ukraine: A Sustainable Development Perspective. In: Morar, C., Berman, L., Erdal, S., Niemets, L. (eds) Achieving Sustainability in

Ukraine through Military Brownfields Redevelopment. NATOARW 2023. NATO Science for Peace and Security Series C: Environmental Security. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-024-2278-8_9

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Немець Л. М., Телебенева Є. Ю. Регіональні проблеми стійкого розвитку: дистанційний курс [Електронний ресурс] / Л. М. Немець, Є. Ю. Телебенева // Центр підтримки цифрового навчання навчального відділу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна – Режим доступу: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=8115>

2. Міністерство економіки України. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь 2017 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://me.gov.ua/view/22e86f94-a9dd-421e-adcb-e38748a4b7cb>

3. Sustainable cities and communities - European Commission [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/database/sustainable-cities-and-communities>

4. Urban sustainability - European Environment Agency [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/urban-sustainability>